

Till Länsstyrelsen i Stockholms län,
sociala enheten

SLUTRAPPORT OM UTVECKLING AV FÖR- STÄRKT KOMET

Länsstyrelsens beteckning 704-05-12667

Bakgrund

I juni 2003 påbörjade Socialtjänstförvaltningen PMT-projektet¹, efter att bland stadsdelsförvaltningarna ha undersökt intresse för ett sådant program och fått ett starkt gensvar. Projektet finansierades genom bidrag från Länsstyrelsen. Projektet benämndes sedan Komet² och målet var att utveckla och genomföra ett föräldraträningsprogram samt program för ledarskap i klassrummet. Socialtjänstförvaltningens FoU-enhet hade i en bred genomgång av forskning om förebyggande insatser visat att strukturerade föräldraprogram med inriktning på praktisk träning och övning med hemuppgifter är framgångsrika, särskilt för föräldrar till barn som agerar ut, som kan vara svåra att få kontakt med och som har svårigheter med koncentration och kamratrelationer. Det är svårigheter som leder till att barn lätt hamnar utanför i sociala och pedagogiska sammanhang, vilket i sin tur kan leda till mer befast utanförskap, missbruk och andra oönskade beteenden.

Kometprogrammet har utvecklats och manualen reviderats i samarbete med stadsdelarna och nu ingår även filmer i programmet. Sedan starten har en utbildning till föräldragrupsledare genomförts varje termin. Även handledare till utbildningarna har utbildats, så att kompetensen på några stadsdelar har fördjupats och stärkts. Över 1600 familjer i Stockholm har deltagit i föräldragrupper.

En randomiserad kontrollerad studie av det ursprungliga programmet Komet för föräldrar till barn 3-11 år har genomförts i en population som socioekonomiskt motsvarar stadens befolkning. Studien visade på mycket goda resultat, det vill säga på stor effekt, cirka 0.7, vilket här betyder en problemminskning med 30-40 procent jämfört med kontrollgruppen. Barnen var i genomsnitt sex och ett halvt år, deras symptombild låg strax under barnpsykiatriens och 33 procent var flickor.

¹ PMT, Parent Management Training

² Kommunikationsmetod

När föräldragrupper genomfördes visade det sig att en del föräldrar hade en relativt stor problembelastning, det kunde vara socialt eller individuellt betingat och somliga hade svårigheter att följa de ordinarie föräldragrupperna.

Under 2005 anordnades ett möte för att inhämta stadsdelarnas synpunkter och behov av ett förstärkt och individualiserat föräldraprogram. Intresset visade sig vara stort och stadsdelar som valde att delta i utvecklingen av programmet var: Kista, Rinkeby, Spånga-Tensta, Hässelby-Vällingby, Bromma, Kungsholmen, Maria-Gamla stan, Katarina-Sofia, Enskede-Årsta, Älvsjö, Vantör och Skärholmen. Därmed inleddes projektet med utveckling av förstärktKomet.

Utveckling av förstärktKomet

Våren 2006 ledde tre psykologer i projektgruppen tillsammans med en person från vardera Kista, Enskede-Årsta och Älvsjö stadsdelsförvaltningar var sin föräldragrupp. Utifrån dessa erfarenheter skrevs ett utkast till en manual som övriga stadsdelar i projektet prövade med någon veckas förskjutning. Synpunkter på programmet och manualen togs tillvara vid handledningstillfällen och uppföljningsmöten och ligger till stor del som grund för programmets utformning i nuläget. Under samma år genomfördes en studieresa till USA och flera forskargrupper, där liknande program utprovats eller var under utprovning. Utifrån dessa erfarenheter gjordes tillägg till manualen för att kunna bemöta deprimerade föräldrar. Dessutom förändrades upplägget av programmet till att innehålla både individuella träffar och gruppträffar.

Programmets utveckling

Sedan 2006 har mellan sjuttio till åttio gruppledare från tretton stadsdelar och ett antal andra kommuner gått programmet, vilket inneburit att cirka 220 föräldrar genomgått programmet under gruppledarnas utbildningstid. Fler föräldrar än så har dock fått tillgång till programmet eftersom gruppledarna fortsätter att ha grupper efter avslutad utbildning, men det har vi i nuläget ingen statistik över. Utbildningen löper över två terminer, där den första terminen är samma som grundprogrammet Komet för föräldrar med barn 3-11 år.

Utifrån gruppledarnas erfarenheter med föräldrarna och gjorda utvärderingar har programmet genom åren kompletterats och utvecklats ytterligare, framförallt för att behålla kompetensen, programtroheten och en hög kvalitet. Med programtrohet menas att ett forskningsbaserat program som har visat på goda effekter genomförs som avsett:

- Nya filmer har gjorts i samarbete med Folkhälsoinstitutet samt anpassning av manualen efter dessa.

- Avslappningsprogram på CD till föräldrarna har utvecklats för att underlätta arbetet med stresshantering.
- Utbildningen till gruppledarna har utökats med två utbildningsdagar för att bättre möta deras behov av handledning och teori i arbetet med målgruppen.
- Löpande handledning erbjuds till de som är utbildade i programmet, detta för att stärka gruppledarna i sitt arbete samt hjälpa dem att genomföra programmet i sin helhet.
- För att utveckla deltagarnas färdigheter och skapa god kvalitet har vi infört ett system med certifiering. För att bli certifierade i programmet behöver gruppledarna arbeta med videoinspelning av grupper och lämna in skriftliga behandlingsanalyser.
- Obligatorisk litteratur har införts på utbildningen med hemtentamen.
- Material har skrivits för att underlätta att rätt målgrupp rekryteras till grupperna. Materialet definierar vilka föräldrar programmet riktar sig till samt vilka kriterier som bör vara uppfyllda.
- Materialet till föräldrarna har anpassats ytterligare för att ta hänsyn till språk- samt lässvårigheter.
- Fortsatt handledning erbjuds till de som arbetar enligt programmet för kontinuerligt stöd och upprätthållande av trohet till programmet.

Utvärdering

Under hösten 2007 inleddes samarbete med psykologstuderande vid Uppsala universitet för en kvasiexperimentell studie inom ramen för en psykologexamensuppsats. Förstärkt Komet jämfördes med ett liknande föräldrastödsprogram på BUP i Uppsala. Grupperna var vid förmätningen lika gällande faktorer som föräldrarnas psykiska hälsa samt barnets problembeteenden. Resultatet visar att förstärkt Komet gav stora effekter både på föräldrarnas psykiska hälsa ($ES^3 = .86$) och barnens problembeteenden ($ES = .82 - 1.08$). 96 % av barnen i förstärkt Komet och 93 % av barnen i jämförelsegruppen hade kliniska beteendeproblem före respektive program. Efter genomgången behandling hade andelen barn med kliniska problem minskat till 61 % i Komet. Andelen barn med kliniska problem i jämförelsegruppen var efter behandlingen 93 %, dvs. lika stor andel som före behandlingen. 68 % av föräldrarna i förstärkt Komet och 61 % av föräldrarna i jämförelsegruppen hade psykiska besvär innan behandlingen påbörjades. Efter behandlingen hade andelen föräldrar med psykiska besvär minskat till 47 % i förstärkt Komet och ökat till 77 % i jämförelsegruppen.

³ ES, effect size = effektstorlek kan förenklat beskrivas som ett sammanvägt mått på en insats/behandlings effekt dvs förändringen mellan mätningarna före och efter insatsen samt skillnaden mellan jämförelsegrupperna. En effektstorlek på över .40 är medelgod och över .60 mycket god.

Studien replikeras nu i ännu större skala i ett samarbete med Forum (Forskningscentrum för ungdomars psykosociala hälsa på Maria Ungdom) under ledning av docent Anders Tengström.

Målgruppen

Våra erfarenheter av målgruppen och resultaten i studien stämmer väl överens. Vid kartläggningar av de ärenden som kommer upp i handledningsgrupperna framkommer att många familjer har en komplex och långvarig problematik, inte sällan med missbruk, våld i familjen och neuropsykiatriska diagnoser hos både barn och förälder. Flera har även deltagit i grundprogrammet (Komet för föräldrar med barn 3-11 år) men inte orkat genomföra det på grund av det högre tempot och frånvaron av individuellt anpassat stöd. Både föräldrar och gruppledare rapporterar dock att konfliktnivån sjunkit i familjen och att föräldrarnas och barnens psykiska välbefinnande ökat efter genomgången program. Den initialt höga belastningen hos föräldrarna bidrar till att förbättringarna blir mer kännbara och tydliga hos familjerna, något som gruppledarna ofta rapporterar om.

Framtidsplaner/utvecklingsområden

I de flesta föräldragrupperna har tolk behövts och det finns behov av att få manualen översatt till bland annat arabiska. Vidare behöver behovet av en individualiserad variant av programmet ses över för föräldrar som inte förmår delta i grupp överhuvudtaget. Det finns stöd för ett individualiserat program i forskning vad gäller den målgrupp föräldrar som förstärkt Komet riktar sig till. Den löpande handledningen till gruppledarna kan erbjudas på plats i stadsdelen när så önskas.

En långtidsuppföljning av familjerna som genomgått förstärkt Komet vore av stort intresse, för att få en mer systematisk överblick av vad programmet resulterat i, både med avseende på vidare insatser och beslut, men framförallt gällande familjernas situationen.

Redovisning av Projektbudget för tidiga insatser riktade till barn till missbrukare m fl

Huvudman Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen
Projekt Förstärkt Komet
Ansvarig kontaktperson Charlotte Skawonius
Budget avser tiden 1.7.2005- 31.12.2006
Projekt, start- och slutdatum 1.7.2005- 31.12.2006

KOSTNADER

Personalkostnader inkl sociala avgifter Projektledning 50% 500 000 kr * 1 Psykologtjänst 775 000 kr * Handledning/konsultation 80 000 kr Arbetsid 34 gruppledare 1 500 000 kr Arbetsid socialsekr+ handledare 600 000 kr S:a 3 4855 000 kr	* Bidragen från länsstyrelsen har finansierat projektanställda psykologer, samt projektledningen. Psykologanställningen har sedermera övergått i tillsvidareanställningar.
Kostnader för eventuell utvärdering, Intern eller extern Bidrag har erhållits för särskilt utvärderingsprojekt från Länsstyrelsen, vilket redovisas för sig Administration Kurslitteratur och material 25 000 kr Arbetslokaler 200 000 kr S:a 225 000 kr Andra kostnader Kurslokaler 60 000 kr Kaffe mm 20 000 kr OH kostnader 100 000 kr S:a 180 000 kr Totalsumma projektkostnader 3 860 000 kr	

FINANSIERING (KRONOR)

Egen insats 1 210 000
Erhållit annat ekonomiskt stöd 1 450 000 från Kompetensfonden Stockholms stad
Förbrukat projektbidrag från Länsstyrelsen i Stockholms Län (kronor) 1 200 000 kr
Underskrift ansvarig Charlotte Skawonius, 08 508 25 603, charlotte.skawonius@stockholm.se